

« DA, IMA JOŠ PUNO POSLA »

Naizgled, naslov predavanja kojim želim odati počast Učitelju i Prijatelju mogao bi izazvati osjećaj gorčine, praznine, neke vrste buđenja svijesti o tome da započeti projekt nije dovršen.

Međutim, radi se o izjavi kojom je sam profesor Guberina zaključio svoj *Govor zahvale* na Sorboni 29. studenog 1989. godine tijekom svog promaknuća u Časnika Legije časti. Moglo bi začuditi što su te riječi bile izgovorene povodom svečane ceremonije u čast pedesetgodišnjici istraživanja, eksperimenata i primjena čiji su znanstveni i društveni interes, kao i primjenjivost u praksi time bili priznati. Bilo kakva zadržka bila je tim više isključena što je uz znanstvenu dimenziju rada i učinkovitost njegovih primjena koje su već bile ispitane, uzet u obzir i znanstvenikov društveni doprinos.

Uzdizanje do naslova Časnika Legije časti također se temeljilo na radu koje je u tom pogledu proveo sam ili u okviru ekipa verbotonalnih stručnjaka i istraživača unutar kojih je djelovao. Rad je to koji Guberininu djelu pridaje još veći domet, a tvore ga inicijative usmjerene na uspostavljanje i/ili *obranu prava na govor i višejezičnost*, višestruke suradnje u obrazovnim programima (UNESCO, udruge i obrazovne visoke uprave brojnih zemalja) namijenjene prevladavanju i ispravljanju (koliko god je to moguće te s obzirom na raspoloživa sredstva) fizioloških ili društvenih poteškoća; zalaganja protiv vjerskih, kulturnih, socioloških ili rasnih segregacija i isključivosti. Navedena postignuća dovoljno govore o tome da osim što ima znanstveni i obrazovni značaj, djelo Petra Guberine također odgovara humanističkom poslanju. Prijateljstvo koje ga je povezivalo s Aimé Césaire-om i Guberinini znanstveni pohodi u afričku književnost u tom su pogledu više od anegdote.

Zacijelo povrh uzajamnih izraza zahvalnosti kakve su svojstvene ceremonijama odavanja počasti na Sorboni, tom uzvišenom mjestu intelektualnog i znanstvenog života, ustanovljeno je da verbotonalna koncepcija intervencije u govor i proučavanje govora predstavljaju odlučujuću prekretnicu u ustroju i razvoju lingvistike govora, u podučavanju i učenju jezika i u liječenju govorno-jezičnih i slušnih poteškoća.

Nećemo ovom prigodom obrazlagati principe na kojima se temelji verbotonalna metoda. Provedena istraživanja koja su slijedila ovaj novi put proučavanja jezika te rad i eksperimenti koji su potvrdili njegovu učinkovitost prepoznati su i bili su predmetom nekoliko stotina publikacija. Svezak knjige *Retrospekcija (Rétrospection)* pod uredništvom Claudea Roberge-a (Artresor, Zagreb, 2003.) tome je reprezentativan uzorak. Možda možemo i zaobići navođenje ovih referenci povodom IV. znanstvenog skupa *Francontraste* budući da je Zagreb rasadište u kojem je verbotonalna teorija nastala; važno područje na kojem je provedena većina proučavanja i vodećih istraživanja te mjesto koje i dalje ostaje obvezna referenca za sve nas koji ovu teoriju zastupamo.

Ove reference i općepoznata postignuća koja su danas potvrđena tehnološkim napretkom i nedavnim neuroznanstvenim otkrićima tvore čvrsti oslonac opusu Petra Guberine, a posebice verbotonalne metode. Ako ova metoda i strukturno-globalna koncepcija govora odražavaju korjeniti obrat u povijesti proučavanja jezika i njihovog poučavanja i učenja, to je prvenstveno zato što su tumačenje osobina govorne aktivnosti i govorna aktivnost sama postavljene kao *problematika*. Međutim, valja naglasiti da uz rijetke iznimke (R. Renard, 1976., 1994.), verbotonalna metoda nije predstavljena kao takva, barem ne na eksplicitan i sustavan način. Ipak, to je njezina nezaobilazna dimenzija i sastavni dio njene prirode.

Već je na vrijednosnom planu Claude Lévi-Strauss u *Sirovom i kuhanom* ustvrdio da „*pravi učenjak nije onaj koji daje ispravne odgovore, nego koji postavlja prava pitanja*“. Razumije se da formula ne isključuje ni „*ispravne odgovore,*“ no radi se napose o sagledavanju predmeta istraživačeva djelovanja u svojstvu *problematike* koja stoga zahtijeva propitivanje koje svaka problematika podrazumijeva. Život Petra Guberine, njegov znanstveni i životni put odgovaraju tome zahtjevu. Mladi student, s jedva 21 godinom, stigao je u Pariz s opsežnim klasičnim i glazbenim obrazovanjem. Uronio je dušom i tijelom u kulturni život grada, revno je posjećivao kazališta, a posebno je cijenio nastupe Louisa Jouvet-a. Osim što bi se naravno zanimao za predstavu koju bi došao pogledati, drama ili „paradoks glumca“ nisu ga privlačili u istoj mjeri kao tijesna veza izricanja (*le dire*) i pokreta tijela pri umjetnikovoj glumi. Pritom u potonjima nije vidio znakove koji podvostručuju smisao verbalne sastavnice određene poruke (odobranje, odbijanje, geste s figurativnom vrijednošću: okruglo, blizu, daleko, itd.) nego sastavnu dimenziju svojstvenu govoru i vezanu uz ritam.

Drugi primjer jasno predočava kako je mladi Guberina od prvih godina svoje znanstvene karijere postavljao, između ostaloga i samome sebi, *prava pitanja*. Postavši doktorand u vrijeme kada se promatranju jezika nameću formalističke perspektive ili kada Bloomfield (1933.) odbacuje semantičku komponentu jezične analize, Guberina se preispituje o odnosu između logičkih (sintaksa i značenje) i stilističkih (manifestacija afektivnosti u jeziku) sastavnica govora. Drugim riječima, promišljao je odnos između psihokognitivnog i afektivnog sadržaja poruka. No, već tada se njegovo istraživanje usredotočuje na foničku manifestaciju neverbaliziranih *logičkih veza* koje će, zbog nedostatka akustičke opreme u to vrijeme, analizirati tek petnaest godina kasnije. U Guberininoj znanstvenoj karijeri već se od 1939. godine javlja potreba za uzimanjem u obzir dijakronijskih referenci, i to ne kao pojave koje treba opisati same po sebi kako bi se uspostavila „jezična stanja“, već kao *problematika u razvitku* koja dovodi do trenutnog stanja jezika te čiji bi odgovori mogli *objasniti* trenutna jezična ponašanja. U tom pogledu, zanimljivo je podsjetiti da je Pierre Fouché, romanist i fonetičar, također bio dio žirija pri obrani Guberinina doktorskog rada.

Naposljedku Guberinin doktorat *Logička i stilistička vrijednost složenih rečenica u francuskom i u hrvatskom jeziku* obranjen je 1939. godine, kada je Guberina imao 26 godina. Doktorat se smatra prvim tekstom verbotonalne znanstvene literature. Ovo djelo predstavlja istinsku promjenu paradigme u proučavanju jezika: razmatrati manifestacije govora kao cjeline da bi istaknuli epistemološki obrat u osnovi ovog istraživanja. Gérald Antoine citirat će Guberinu 38 puta u svojem doktoratu *La coordination en français*, u kojem polazi od teze da proučavanje jezičnih pojava zahtijeva da propitujemo „u isti mah i sinkronijske i dijakronijske aspekte.“

Brojne su reference koje pokazuju da verbotonalna metoda poima i govor i svako interveniranje u govor kao znanstvenu *problematiku*. U okviru svog predavanja na Znanstvenom skupu, ograničit ću se na to da kao posljednji primjer dodam istraživanja koja su u Zagrebu nakon Drugog svjetskog rata proveli *Profesor*, kako već tada zovu Guberinu, i njegovi istraživački timovi. S jedne strane obrađivali su pogrješke kroatofonih studenata koji su studirali francuski jezik, a s druge strane odstupanja u govornom ostvarenju osoba oštećena sluha.

Doista, fonološke analize znanstvenika Praške škole ustanovile su da kod učenika stranoga jezika *fonološki sustav* osnovnog jezika određuje sve eventualne pogrješke u izgovoru na ciljnom jeziku. I opet je trebalo postaviti *pravo pitanje* čiji bi odgovor omogućio didaktičku primjenu te spoznaje. Iako je

Pasteur već prije sto godina napredovao u pogledu patoloških manifestacija u biologiji, analiza glasovnih produkcija osoba oštećena sluha nije davala rješenje problema, ali je ukazala put za postavljanje pravog pitanja: analiza je otkrila da se specifična *problematika* audio-fonacijske aktivnosti u osnovi tiče percepcije zvukova više nego njihove proizvodnje.

Već je u ovih nekoliko primjera vidljivo, iako to potvrđuje i cijeli opus Guberine i njegovih učenika, da se originalnost i učinkovitost tako zamišljene lingvistike govora ponajprije sastoji u otkrivanju i iskorištavanju heurističke i eksplanatorne snage devijantnosti i dijakronije u govornom jeziku kako bi se objasnili govorni fenomeni, te po potrebi definirali i primijenili remedijacijski postupci. Verbotonalisti vjerni Učitelju, nikada nisu napustili ovaj put.

U toj perspektivi poziv na daljnje djelovanje koji je prije tridesetak godina na Sorboni uputio Petar Guberina poprima svoje puno značenje, a ostaje aktualan i danas: verbotonalna metoda zamišljena je kao dio šire problematike, kao što ukazuju i razvoj i primjene koje su uslijedile, očitujući značaj Učiteljevog rada i osiguravajući njegovu trajnu vrijednost.